

УДК 324.4(477)

*О. І. Погірко
радник начальника
Генерального штабу Збройних Сил України*

ВОЄННА ДОКТРИНА УКРАЇНИ – НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДґРУНТЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

У сучасному глобалізованому світі сталися значні зміни у геополітичній сфері та воєнно-політичній обстановці, посилились непримиренність національних, політичних, етнічних, економічних і релігійних інтересів. Внаслідок непримиренності інтересів виникла небезпека різнопланових регіональних і локальних збройних конфліктів.

Отже, у протиріччях державних національних інтересів існує реальна небезпека для всієї Європи [1; 2; 3].

По-перше, змінилась значимість ООН та ставлення до організації з боку держав – постійних членів Ради Безпеки. Оскільки розвиток конфліктів та агресивні дії і наміри керівництва окремих держав яскраво свідчать про те, що ООН нині вже не є дійсним механізмом захисту держав-членів від воєнних загроз.

По-друге, зі збільшенням політичного впливу та розширенням Північно-Атлантичного альянсу на схід суттєво змінилась воєнно-силова конфігурація в Європі.

По-третє, конфлікти, що спалахнули в державах в дев'яностих роках минулого століття жевріють і нині. Одночасно, як наслідок, неконтрольоване переміщення мігрантів з мусульманських країн створило серйозну загрозу для національної безпеки не тільки України, але й насамперед країн Європейського континенту [4].

У цій ситуації національна безпека України, яка перебуває на стику інтересів глобальних чинників впливу, стала найбільш вразливою, оскільки відповідні виклики і загрози в оборонній сфері набули нових рис.

При цьому історія розвитку нашої держави свідчить про те, що Україна втрачала державність одразу тільки-но починала нехтувати оборонними інтересами [5].

Проблема становлення та розвитку державності на основі норм Конституції України є актуальним завданням щодо реформування політичної, економічної, правової та оборонної систем держави [6].

Однак обрані в середині дев'яностих років минулого століття політичні, економічні, в тому числі законодавчо визначені в сфері оборони, напрями розвитку виявились неефективними та перешкождали становленню України як суверенної, правової, демократичної і обороноздатної держави [7; 8; 9; 10].

Власне, незважаючи на задекларовану багатовекторність зовнішньої політики керівництво

держави тримало курс на економічну, енергетичну, військово-технічну, інформаційну та інші складові залежності.

Нині триває активний процес визначення життєво важливих національних інтересів, обумовлених геополітичним положенням та усвідомленням ролі і місця України в системі міжнародних відносин.

Так, Президент України П.О. Порошенко при обговоренні Воєнної доктрини на РНБО заявив, що свідоме чи півсвідоме несприйняття незалежності України глибоко укорінене в менталітеті російської політичної еліти й нікуди не подінеться в історичній перспективі [11].

На сучасному етапі розвитку державності, тобто при реальному стані війни, військово-політичне керівництво держави змушене по-новому формувати оборонну політику держави та постійно адаптувати її до реалій сьогодення.

Окрім того, виникає нагальна необхідність своєчасного нормативно-правового визначення шляхів розвитку, методів застосування та підготовки військових формувань до війни в сучасних умовах.

Водночас забезпечення обороноздатності держави, розбудова і реформування національного війська та в цілому інших складових сектору безпеки та оборони є вирішальними чинниками відновлення на тимчасово втрачених територіях суверенітету України.

На думку С.Т. Полторака, процес переходу до нової системи військово-політичних відносин, активізації спроб обмежити вплив України щодо вирішення кардинальних питань міжнародного життя та наявність комплексу внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці значно актуалізували проблему напрацювання сучасної воєнної доктрини [12].

Вказані аргументи підтверджуються положеннями нової редакції Воєнної доктрини РФ, уявленням військово-політичного керівництва Росії про світоустрій й далеко не миролюбними планами стосовно України.

В цьому стратегічному документі до головних загроз Росії віднесені такі: зовнішні, а саме розширення НАТО на Схід, та внутрішні: інформаційний вплив на населення, чинники. Загрозами для Росії визнано також ситуацію в Україні та навколо неї й конфлікт у Сирії [13].

Актуальність наукового дослідження обумовлена необхідністю удосконалення законодавства в сфері оборони та напрацювання пропозицій унормування керівних поглядів на принципи і шляхи

попередження воєнних конфліктів а також застосування військової сили для захисту суверенітету й територіальної цілісності держави.

Дослідженню питань, пов'язаних з теорією і практикою воєнної доктрини держав, присвячена певна кількість розробок та наукових публікацій переважно зарубіжних авторів.

У цьому аспекті, що стосується Воєнної доктрини України, серед перших спроб викладення системного погляду слід виділити наукову працю одного з діячів національного руху минулого століття М. Колодзінського.

Зокрема, М. Колодзінський підкреслює, що дати точне визначення воєнної доктрини так само важко, як наприклад, дати визначення права. Існують різні визначення воєнної доктрини відповідно до погляду суспільства чи даної епохи взагалі на концепцію війни [14].

В сучасній Україні питання воєнної доктрини – нормативного документа, що насамперед визначає напрями воєнної політики держави, досліджувались в працях таких вчених, як О.Ф. Белов, В.Ю. Богданович, О.С. Бодрук, О.М. Гончаренко, В.К. Горovenko, О.І. Гриненко, О.І. Затинайко, М.І. Карпенко, С.В. Ківалов, О.В. Копиленко, Б.А. Корміч, Г.Ф. Костенко, В.В. Кравченко, С.В. Куницький, В.А. Ліпкан, О.В. Литвиненко, В.М. Оборотов, Б.А. Пережняк, Г.М. Перепелиця, В.Ф. Погорілко, І.С. Романченко, М.І. Рябошапко, О.І. Семенченко, М.В. Сунгуровський, В.Л. Федоренко, О.І. Черноусенко, В.І. Чушенко, В.О. Шевченко.

Серед закордонних дослідників та фахівців слід відзначити Дж.К. Бейлза, Др. Мішеля, А. Рассмусена, Д. Стейса, Дж. Шерра та інших.

Однак вчені та правники торкалися в цілому проблеми загальних концептуальних основ і окремих аспектів розробки конкретної воєнної доктрини на певний проміжок часу.

Метою дослідження є спроба проаналізувати в історичному аспекті особливості воєнної доктрини – правового підґрунтя забезпечення воєнної безпеки в сучасних умовах а також дослідити нормативну основу підготовки збройних сил до протидії агресії та держави до оборони.

З часу отримання державної незалежності Україна у складній воєнно-політичній обстановці продовжує розвивати і зміцнювати свою державність, будувати власну систему забезпечення національної безпеки.

В умовах докорінних змін у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі, вторгнення російсько-терористичних формувань, анексії і окупації частини території держави виникла нагальна потреба дійової моделі забезпечення національної безпеки та оборони України.

Стан війни змушує військово-політичне керівництво держави замислитись над необхідністю

попередження збройних конфліктів й актуалізує питання перегляду чинних нормативних актів щодо власних підходів до проблеми забезпечення оборони й територіальної цілісності України.

З усіх джерел законодавства необхідно виділити Основний Закон, який є основою законодавства відносно розбудови держави й містить норми, якими врегульовуються найважливіші відносини у сфері оборони.

На особливу увагу заслуговує думка В.Ф. Погорілка та В.Л. Федоренка, які підкреслили, що порівняно детально закріплено в Конституції й зовнішні функції держави: оборони, захисту суверенітету і територіальної цілісності [15].

Обов'язки державних органів, посадових осіб і громадян щодо забезпечення безпеки держави і зміцнення її обороноздатності, які відображені в Конституції України в загальному вигляді, конкретизуються в законах та нормативно-правових актах України.

На наш погляд, формування державної політики у сфері оборони є одним з найважливіших завдань органів державної влади на сучасному етапі розвитку української державності [16].

В Конституції України зазначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього народу. Відповідно, тим самим на законодавчому рівні підкреслюється, що оборона держави має загальнодержавний характер [6].

У зв'язку з тим, що основна функція в забезпеченні оборони належить самій державі, положеннями Конституції України закріплено завдання і основні напрями діяльності у сфері захисту Вітчизни.

На сучасному етапі розвитку І.С. Романченко та В.Ю. Богданович вважають, що «існування і самозбереження суверенної держави залежать від цілеспрямованої воєнної політики щодо захисту національних інтересів» [17].

З 1993 року основи воєнної політики визначала Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України», з 1997 року – Концепція (Основи державної політики) національної безпеки України [18; 19].

В 2003 році Верховною Радою України прийнято Закон України «Про основи національної безпеки України» [20]. На нашу думку, зазначений закон забезпечує єдність принципів формування, проведення державної політики в сфері національної безпеки та оборони, підготовку доктрин, стратегій, концепцій, державних і відомчих програм у різних сферах національної безпеки та оборони держави.

Одним із пріоритетів національних інтересів є забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів.

Суб'єкти забезпечення національної безпеки, діяльність яких безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх і внутрішніх загроз, як говорить І.С. Руснак, в своїй сукупності утворюють сектор безпеки та оборони держави, який включає в себе органи державної влади та військові формування [21].

Діяльність військових формувань, створених та передбачених законом, перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства [22].

Враховуючи викладене, вважаємо, що забезпечення поєднання підходів до формування законодавчої бази у сфері національної безпеки та оборони лежить в площині напрацювання нового законопроекту про основи національної безпеки України.

Саме тому принципово важливим вважається, що законопроект опосередковано впливатиме на розробку і прийняття інших документів нормативного та ненормативного характеру.

Серед них, крім зазначених, слід назвати законодавчі акти та документи в сфері зовнішньої політики, Воєнну реформу України, Концепцію воєнної політики України, Концепцію розвитку Сектору безпеки та оборони, Концепцію інформаційної безпеки, Державну програму розвитку Збройних Сил, Державну програму розвитку озброєнь і військової техніки та інші.

Саме цими нормативними документами визначаються цільові настанови та керівні принципи воєнного будівництва, напрями діяльності органів державної влади з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України.

Перша редакція Воєнної доктрини України була ухвалена в жовтні 1993 року. На той час вона реально відображала ставлення керівництва української держави до війни і відповідала воєнно-політичній обстановці початку дев'яностих років минулого століття, яка характеризувалась закінченням «холодної» війни і збройного протистояння двох світових політично-суспільних систем [7].

В доктрині оголошувався позаблоковий статус Української держави. Водночас цю доктрину серед фахівців називають «дійовою», тому що Україна утримувала ядерну зброю й чисельне формування – близько 800 тис. військових – якісний військовий кадровий й матеріально-технічний компонент для розбудови національного війська.

Друга редакція доктрини була затверджена Президентом, верховним головнокомандувачем України, через понад десять років, влітку 2004 року. На думку експертів, документально сплановане «скорочення» військового формування при відсутності відповідальності керівництва й усталеного військового законодавства привело до безпрецедентних кадрових, матеріальних й фінансових втрат і фактично до неприпустимо-

го зниження рівня боєздатності національного війська [8].

У загальному плані принциповим було лише те, що документ задекларував про необхідність підготовки держави до членства в Північно-Атлантичному Альянсі. Однак майже через місяць з доктрини було вилучено норму про підготовку України до повноправного членства в НАТО.

В редакції доктрини зразку 2005 року було декларативно передбачено повернення мети про вступ до Альянсу [9].

З іншого боку, до закінчення терміну дії двосторонньої угоди щодо базування Чорноморського флоту РФ у Криму та Севастополі згадана норма мала дещо умовний характер, що дисонувало у контексті державних інтересів.

В той же час військово-політичне керівництво держави побоювалось на нормативному рівні розглянути наявність реального супротивника.

У 2012 році була прийнята третя редакція доктрини, яку експерти називають «безвідповідальною».

Річ у тому, що в доктрині воєнний чинник фактично не розглядався як вплив, й нормативно передбачалось, що у разі неминучості воєнного конфлікту держава має «діяти ненасильницькими методами». Зокрема, зверненням за допомогою до РБ ООН і «впливових держав» та запровадженням режиму надзвичайного стану. Тобто підкреслювалось, що держава «буде демонструвати власну обороноспроможність і рішучість дати відсіч агресії, здатність завдати потенційному агресору неприпустимих втрат» [10].

При цьому негативною нормою документа стало положення, закріплене окремим законодавчим актом, щодо позаблокового статусу держави [23].

Перш ніж перейти до дослідження нової редакції доктрини наведемо думку військового теоретика М.В. Фрунзе, який слушно зазначав, що воєнна доктрина є прийнятим в армії даної держави вченням, яким встановлено характер будівництва збройних сил держави, на основі домінуючих поглядів на характер поставлених перед ними завдань [24].

В травні 2015 року указом Президента, затверджено Стратегію національної безпеки України – основу для розробки Воєнної доктрини, в якій нормативно визначено основні базові цілі: продовження боротьби за відновлення територіальної цілісності держави в діючих кордонах та заходи незалежності від РФ у сфері виробництва військової техніки (ОВТ) [25].

Однак напрями реалізації базових цілей Стратегії щодо реформування структурних елементів сектору безпеки та оборони держави, а також інтеграції в ЄС і НАТО залишилися визначеними не в повній мірі.

Спираючись на Стратегію, фахівці і розробники обґрунтовують нову доктрину анексією Кри-

му, окупацією Донбасу та продовженням реальної війни на сході держави, а також зазначеним в доктрині руйнуванням «системи світової та регіональної безпеки».

Саме тому в доктрині зазначено, що «з відмовою від політики позаблоковості Україна вибудовує нові підходи до забезпечення національної безпеки, при цьому Україна повинна спиратись перш за все на власні можливості та залишає за собою право обирати спосіб гарантування державного суверенітету і територіальної цілісності» [26]. Слід звернути увагу на те, що в доктрині Росію вперше задекларовано основним противником, який має намір усіма силами і засобами захопити частину території або знищити державність України. а також підкреслено, що держава повинна продовжити боротьбу за визволення окупованих російсько-терористичними формуваннями територій Криму та Донбасу.

Водночас, як стверджує В.Ю. Богданович, завдання для військового відомства (проведення військового реформування за стандартами НАТО в усіх сферах) залишаються незмінними [27].

Характерною рисою нової редакції доктрини є правове визначення основних цілей застосування збройних сил у взаємодії з іншими формуваннями, їх функцій щодо забезпечення воєнної безпеки і оборони держави та шляхи реалізації цих функцій як за мирного часу, так і в особливий період.

Значна увага в доктрині приділена воєнним конфліктам, оскільки вони становлять основну потенційну небезпеку для України, також визначені їх класифікація та характерні риси збройної боротьби.

Передбачено, що «визначальними факторами гарантування безпеки та пріоритетними напрямами оборонної політики Україна вважає інтеграцію в європейський політичний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС».

Фактично доктрина відштовхується від норми, внесеної до українського законодавства водночас із рішенням про відмову від позаблокового статусу.

Нагадаємо, що в грудні 2014 року Верховна Рада проголосила, що основним напрямом безпекової державної політики у зовнішньополітичній сфері є «досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства в ЄС і НАТО» [28].

Водночас задеклароване відносно критеріїв не передбачає повноцінного вступу України до Організації Північноатлантичного договору.

Доктрина не вперше декларує, що до 2020 року держава досягне сумісності збройних сил з відповідними військовими силами країн-членів НАТО.

Це стосується, на чому наголошують в своєму дослідженні І.М. Долгов та В.Б. Корендович, «оперативної і технічної сумісності зі збройними силами країн Альянсу а також впровадження загальних стандартів НАТО» [29].

Зокрема, заплановано перейняти прийняті країнами-членами НАТО принципи провадження бойових дій та інші заходи. Тобто планомірно перейти до стандартів STANAG – «натівських» критеріїв щодо ОБТ та підготовки військ. Але у цьому випадку потрібне напрацювання додаткових документів.

Положення Воєнної доктрини є обов'язковими для всіх органів виконавчої влади, тобто мають силу закону та закріпили принципи керівництва військовими формуваннями України та іншими державними структурами у справі захисту державних національних інтересів.

Зважаючи на це, доцільно в заключній частині доктрини конкретизувати, що її «положення можуть уточнюватись і доповнюватись з урахуванням змін воєнно-політичної обстановки, характеру і змісту потенційних воєнних загроз, умов військового будівництва».

Стратегія національної безпеки та Воєнна доктрина України мають окремі недоліки, на яких ми нижче зупинимось, але це перші концептуальні рішення в сфері національної безпеки та оборони, які реалістично визначають противника, окреслили напрями розвитку військового формування та однозначно задають цілі його руху до стандартів НАТО.

Прийняття концептуальних документів, як підкреслюють С.Л. Речич та В.І. Коряк, – це позитивний чинник і фундамент для нормативних документів та програм військового реформування [30].

Однак залишилися нереалізованими рішення щодо їх практичної реалізації. Це розробка Державних програм розвитку військового формування та озброєння і військової техніки (ОВТ).

Важко переоцінити документи які мають фундаментальне значення, на що звертає увагу О.В. Василенко, оскільки вони визначають організаційну структуру, бойову та інші види підготовки, формування [31].

Концептуальний документ складається з восьми розділів, в першому доктрина визначається як «система поглядів на причини виникнення, характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню та застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету» [28]. Потрібно мати на увазі, що доктрина ґрунтується на без'ядерному статусі та спрямована на протидію агресії Росії.

В кінці минулого століття політичне керівництво України відмовилось від ядерного потенціалу в обмін на гарантії безпеки за Будапештським меморандумом 1994 року, який не виконаний жодним з гарантів [32].

Так, військово-політичне керівництво РФ розпочало збройну агресію, Великобританія та США після початку війни переінтерпретували договір,

заявивши, що гарантії давались кожною стороною лише щодо власних дій та намірів, а не в цілому стосовно територіальної цілісності та безпеки України.

З огляду на думку експертів видається недоцільним збереження без'ядерного статусу в довгостроковій перспективі. Однак йдеться не про початок розробки зброї масового ураження, а про відміну юридичного обмеження на такий крок у випадку неможливості гарантування територіальної цілісності та безпеки держави іншими способами.

Що показово в цьому розділі, так це наявність у переліку вживаних термінів поняття «стратегічні комунікації», всі інші терміни традиційні та відомі. Останній же через особливості гібридної війни, процеси глобалізації та становлення інформаційного суспільства загалом потребує окремої уваги.

До початку збройного конфлікту з РФ керівництво держави майже не переймалося цим важливим питанням. Нині необхідність інформаційної стратегії поступово стає зрозумілою всьому українському суспільству.

У другому розділі (Безпекове середовище) перераховуються тенденції, які впливатимуть на стан безпеки в світі в цілому та в Україні зокрема.

Серед них слід назвати посилення суперечностей щодо поділу сфер впливу між світовими центрами сили, зокрема загострення протистояння між США та Російською Федерацією.

На нашу думку, ця норма у доктрині є єдино збалансованою та об'єктивною стосовно стану міжнародних відносин, усі інші положення зважені в бік Росії. Однак перерахування світових центрів сили та визначення їх основних інтересів та намірів стосовно держави у військово-політичному контексті відсутні.

Це саме стосується й визначення регіональних впливових держав та неозначеності щодо зміщення акцентів у веденні воєнних конфліктів на комплексне використання воєнних і невоєнних інструментів.

Не завадило б, як зазначає Ю.І. Радковець, ввести більш правове конкретизоване визначення гібридної війни та її загроз [33].

Серед перерахованих тенденцій слід назвати посилення міграційних процесів та активізацію релігійного екстремізму; проблему кібербезпеки та збільшення іноземної військової присутності на територіях сусідніх держав.

Задекларовано в цілому правильно, але не визначені заходи протидії, зокрема, щодо інформаційних, смислових та віртуальних операцій інших провідних учасників міжнародних відносин.

Світові держави, як вважає С.К. Полумієнко, здійснюють інформаційний вплив на країни, що знаходяться в зоні їх інтересів, ведучи перманентну війну за вплив на представників влади і настрої верств суспільства [34].

Визначення проблеми інформаційної безпеки й суверенітету держави є комплексним і не може вирішуватись лише з огляду на дії керівництва РФ, навіть якщо йдеться лише про військовий аспект цієї проблеми.

Окрім цього, спостерігається логічна суперечність: зовнішньополітичні умови не сприяють врегулюванню збройного конфлікту на сході України.

За таких обставин Україна може розраховувати насамперед на власні сили та підтримку США, держав-членів ЄС і НАТО, які вважають, що збереження незалежності та територіальної цілісності України є одним із визначальних факторів забезпечення світової та регіональної стабільності в Європі.

Але проблема не лише в логіці. Наскільки це взагалі реалістично та об'єктивно, і в чому полягає конкретика цієї підтримки? Оскільки чи можливо взагалі в Воєнній доктрині держави за сучасних умов визначити правовий акцент на зовнішню підтримку, особливо після порушення країнами-гарантами Будапештського меморандуму, враховуючи що в будь-який момент можуть виникнути фактори, що суттєво вплинуть на політику провідних держав, у тому числі США та країн ЄС?

В нашому розумінні доктрина повинна передбачати й визначити в правовій площині відповідні дійові заходи держави на воєнно-політичні виклики, виходячи і розраховуючи тільки на свої ресурсні можливості.

Далі в цьому розділі перераховуються актуальні та потенційні воєнні загрози. Серед перших називаються нарощування військової потужності РФ в безпосередній близькості до державного кордону України; мілітаризація РФ тимчасово окупованої території та військовий контингент у Придністров'ї. В той же час не вказується на військову присутність формувань РФ у Білорусії.

Прикрим є непрописана вірогідність виходу з-під контролю державних структур у світлі подій, радикальної частини націоналістичного руху кримських татар а також посилення націоналістичних рухів в Угорщині та Румунії. Доктрина визначає основні проблеми, що перешкоджають адекватному реагуванню України на воєнні виклики та ризики, лише окремим пунктом згадуючи про неефективність оборонно-промислового комплексу (ОПК) держави.

В третьому розділі («Цілі та завдання воєнної політики») викладено фактично, що важливим є необхідність відновлення престижу військової служби, а також внесення змін до документів, продовження інтегрування добровольчих батальйонів до збройних сил та удосконалення системи мобілізаційної підготовки та мобілізації [35].

Треба підкреслити, що в п. 28 прописано, що Україна вважатиме своїм воєнним противником

іншу державу (коаліцію держав), дії якої (яких) кваліфікуються законами України або міжнародно-правовими актами як збройна агресія.

На сьогодні військовим противником Україна вважає Російську Федерацію.

Доцільним вважається, що потенційним військовим противником Україна визнаватиме державу (коаліцію держав), дії або наміри якої (яких) матимуть ознаки загрози застосування військової сили проти України.

Зазначимо, що п. 30 визначає, що найвищий ступінь небезпеки має загроза державному суверенітету та територіальній цілісності України.

Головною загрозою є ймовірність великомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України.

В п. 31 є невизначеність: Україна залишає за собою право на використання з метою відбиття збройної агресії всіх можливих форм, способів та наявних засобів збройної боротьби, а також завдання ударів противнику на його території з дотриманням принципів і норм міжнародного права.

При цьому наявні засоби збройної боротьби обмежують ці «всі можливі форми» відбиття агресії чи ні? Якщо ні, то як це узгоджується з принципом без'ядерного статусу, прописаним у першому розділі доктрини?

Четвертий розділ присвячено умовам, за яких здійснюється воєнна політика. У цьому розділі здається доцільним конкретизувати й прописати норми про необхідність удосконалення стратегічного планування, здійснення інновацій та інших вагомих змін стосовно ОПК [36].

Цілком очевидно, що воєнно-економічна політика відсутня, реформи не проводяться й існує систематичне недофінансування потреб оборони. Через це відбуваються стагнація ОПК, а також суттєва нестача сучасних засобів збройної боротьби.

П'ятий розділ стосується шляхів досягнення воєнно-політичних цілей України, який передбачає удосконалення законодавства та реформування сил оборони держави [37].

Стосовно норми щодо передислокації військових підрозділів з урахуванням доцільного посилення присутності військ на сході та півдні держави, без сумніву, потрібне обґрунтоване нормативне визначення. Потребує опрацювання, як вважають В.П. Коробко, Є.В. Гаврилко, також рішення Лісабонської конференції країн НАТО відносно покладання на національні збройні сили, реагування на надзвичайні ситуації [38].

Суттєвим є визначення щодо необхідності розробки комплексного нормативного документу, проведення спеціальних інформаційних операцій, а також визначення профільних структурних підрозділів державних органів та їх завдань і повноважень у мирний і воєнний час.

В цьому розділі («Управління ризиками») наведено визначення: «В інтересах зниження ризиків у сфері військової безпеки держави створюється інтегрована система управління ризиками як елемент системи оборонного планування». Назріла необхідність нормативно визначити систему аналізу, розвитку, уточнення оборонного планування та завдань складових сил оборони [39].

Підсумовуючи огляд доктрини, слід відзначити, що в оперативному плані, коротко- та середньостроковій перспективі охоплена більшість проблемних аспектів військової політики та безпеки держави.

Проблемним залишається бачення розробниками доктрини питання без'ядерного статусу та стану міжнародних відносин, що може призвести до необ'єктивного визначення потенційних загроз державі у військово-політичній сфері з боку інших держав, окрім Росії. Саме тому невиправданим виглядає покладання на зовнішню підтримку в сучасних умовах.

У деяких пунктах зустрічається неповнота окремих положень стосовно інформаційної безпеки та відсутність конкретики. Останнє стосується всієї доктрини, оскільки для її реалізації необхідна розробка значної кількості інших документів, у яких необхідно конкретно прописати деталі всіх запланованих процесів та реальних заходів.

В цілому слід констатувати, що визначена більшість необхідних змін та сучасних тенденцій, зроблено акцент на головному: протидії агресії РФ, реформуванні формування і проблемах ОПК та співпраці з Альянсом.

Однак Воєнна доктрина вимагає певних доопрацювань. Стратегічний документ не може спиратись на сьогодення політичної кон'юнктури і повинен відображати з упередженням стратегічне бачення керівництвом держави безпекової та оборонної політики України.

Література

1. Бжезинский З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство / З. Бжезинский. – М.: Международные отношения, 2004. – 288 с.
2. Национальная военная стратегия США / пер. с англ. В.К. Сазонова // Военная мысль. – 2005. – № 1–3. – С. 21–23.
3. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.scf.gov.ru/dokuments/99.html>.
4. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття (Історичний правовий філософський аспект) / [О.І. Гуржій, С.П. Мосов, В.Д.Макаров та ін.]. – К.: Знання, 2006. – 356 с.
5. Подковенко Т.О. Становлення системи законодавства України в 1917–1920 роках (Українська Центральна Рада): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень»; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2004. – 228 с.

6. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 142.
7. Про Военну доктрину України : Постанова Верховної Ради України від 19 жовтня 1993 року № 3529-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 43. – Ст. 409.
8. Про Военну доктрину України : Указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 30. – Т. 1. – С. 210. – Ст. 2005.
9. Про Военну доктрину України : Указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648/2004 (із змінами, внесеними згідно з Указами Президента від 15 липня 2004 року № 800/2004, від 21 квітня 2005 № 702/2005, від 8 липня 2009 року № 518/2009) // Офіційний вісник України. – 2004. – № 30. – Т. 1. – С. 210. – Ст. 2005.
10. Про Военну доктрину України : Указ Президента України від 15 червня 2004 року № 648/2004 (в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року № 390/2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/648/2004>.
11. Порошенко П.О. Виступ Президента України – Верховного головнокомандувача Збройних Сил України 2 вересня 2015 року на засіданні Ради національної безпеки і оборони України / П.О. Порошенко.
12. Полторац С.Т. Головне завдання – підвищення обороноздатності держави / С.Т. Полторац // Наука і оборона. – 2015. – № 2. – С. 3–8.
13. Военная доктрина Российской Федерации [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.kremlin.ru/ref_notes/461.
14. Колодзінський М. Українська воєнна доктрина. / М.Колодзінський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://diasporiana.org.ua/ideologiya/191-koM7Iп8kiy-t-ikgau1шка-ouoeyпt^ok1g1па>.
15. Погорілко В.Ф. Конституційне право України : [підруч.] / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко ; за заг. ред. В.Л. Федоренка. – 2-ге вид., переробл. – К. : Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. – 350 с.
16. Погірко О.І. Концептуальні засади нової Военної доктрини України / О.І. Погірко // Юридичний вісник. – 2013. – № 3. – С. 72–81.
17. Романченко І.С. Концептуальні підходи до розроблення механізму безпекового супроводження реалізації національних інтересів / І.С. Романченко, В.Ю. Богданович // Наука і оборона. – 2011. – № 2. – С. 3–9.
18. Про Основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 року № 3360-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 37. – Ст. 379.
19. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України : Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 року № 3/97-ВР // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1997. – № 10. – Ст. 85.
20. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
21. Руснак І.С. Воєнна безпека України у світлі реформування сектора безпеки і оборони / І.С. Руснак // Наука і оборона. – 2015. – № 2. – С. 9–14.
22. Про демократичний цивільний контроль над Военною організацією і правоохоронними органами держави : Закон України від 19 червня 2003 року № 975-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 46. – Ст. 366.
23. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 1 жовтня 2010 року № 2411-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.
24. Гареев М.А. М.В.Фрунзе – военный теоретик / М.А. Гареев. – М. : Воениздат, 1985. – 258 с.
25. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України : Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 // Офіційний Вісник України. – 2015. – № 43. – Ст. 874.
26. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України : Указ Президента України від 2 вересня 2015 року № 555/2015 // Офіційний Вісник України. – 2015. – № 78. – Ст. 2592.
27. Богданович В.Ю. Нова Стратегічна концепція НАТО і місце в ній України / В.Ю. Богданович // Оборонний вісник. – 2010. – № 6. – С. 13–15.
28. Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості : Закон України. – Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 4. – Ст. 13.
29. Долгов І.М. Конструктивне партнерство Україна – НАТО: оборонні аспекти / І.М. Долгов, В.Б. Корендович // Наука і оборона. – 2013. – № 4. – С. 3–7.
30. Речич С.Л. Шляхи використання досвіду трансформації збройних сил європейських країн у процесі розвитку Збройних Сил України / С.Л. Речич, В.І.Коряк // Оборонний вісник. – 2011. – № 2. – С. 15–18.
31. Василенко О.В. Методологічні аспекти формування державної військово-технічної політики / О.В.Василенко // 36. наук. праць ЦНДІ озброєння та військової техніки ЗС України. – Вип. 15. – К. : ЦНДІ ОВТ ЗС України, 2010. – С. 88–104.
32. Лоссовський І.Є. До 20ї річниці Будапештських «гарантій» меморандуму: агресія Росії проти України як фактор ерозії міжнародноправових режимів нерозповсюдження / І.Є. Лоссовський // Зовнішні справи. – 2014. – № 11. – С. 6–11.
33. Радковець Ю.І. Ознаки технологій «гібридної війни» в агресивних діях Росії проти України / Ю.І. Радковець // Наука і оборона. – 2014. – № 3. – С. 36–42.
34. Полумієнко С.К. Інформаційні технології: економіка та безпека / С.К. Полумієнко, В.В. Тюрін // Національна безпека: український вимір : зб. наук. праць Інституту проблем національної безпеки. – № 6(25). – К. : ІПНБ, 2009. – С. 31–41.
35. Про Збройні Сили України : Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2019-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 410.
36. Про організацію оборонного планування України : Закон України від 18 листопада 2004 року № 2198-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 4. – Ст. 97.
37. Про оборону України : Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2020-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 49. – Ст. 420.
38. Коробко В.П. Збройні Сили України в єдиній державній системі цивільного захисту населення й територій / В.П. Коробко, Є.В. Гаврилко // Наука і оборона. – 2011. – № 3. – С. 17–21.
39. Оборонне планування: загальна логіка, структура та взаємозв'язок документів / [Р.І. Тимошенко, М.М. Лобко, В.П. Бочарніков, С.В. Свешніков] // Наука і оборона. – 2015. – № 2. – С. 15–21.

Анотація

Погібко О. І. Воєнна доктрина України – нормативно-правове підґрунтя законодавчого забезпечення оборони держави. – Стаття.

У статті проаналізовані особливості концептуального документа нової Воєнної доктрини України в забезпеченні воєнної безпеки держави. Досліджено нормативну основу підготовки збройних сил до протидії агресії.

Ключові слова: Воєнна доктрина України, оборона, воєнна безпека, конституційні основи забезпечення оборонної політики України.

Аннотация

Погибко О. И. Военная доктрина Украины – нормативно-правовая основа законодательного обеспечения обороны государства. – Статья.

В статье проанализированы особенности концептуального документа новой военной доктрины Украины в

обеспечении военной безопасности государства. Исследованы нормативные основы подготовки вооруженных сил для противодействия агрессии.

Ключевые слова: Военная доктрина Украины, оборона, военная безопасность, конституционные основы обеспечения оборонной политики Украины.

Summary

Pogibko O. I. Military Doctrine of Ukraine – legal and regulatory framework to ensure the defense of the state legislature. – Article.

The article analyzed the features of the conceptual document of the new military doctrine of Ukraine in ensuring the military security of the State. Investigated the regulatory basis for the training of the armed forces to counter aggression.

Key words: Military Doctrine of Ukraine, defense, military security, constitutional framework for ensuring the defense policy of Ukraine.